
Till: Ålands landskapsregering

Ärende: Begäran om utlåtande om utkast till valfrihetslagstiftning inom social- och hälsovården (ÅLR 2017/975)

Ålands handikappförbund r.f. (nedan benämnt förbundet) har den 2 februari 2017 tagit emot begäran om utlåtande om utkast till valfrihetslagstiftning inom social- och hälsovården. Förbundet värdesätter möjligheten att avge utlåtande i detta ärende och förbundet har genom sin yttrandegrupp aktivt försökt sätta sig in vilka konsekvenser utkast till valfrihetslagstiftning kommer att få för personer med funktionsnedsättning på Åland.

Förbundet önskar inledningsvis påpeka att utkastet är mycket omfattande och att det ter sig oklart vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna kommer att ha för personer bosatta på Åland. Det är generellt omöjligt att fullt ut uppskatta konsekvenserna av utkastet till valfrihetslagstiftning. Förbundet konstaterar att den på fastlandet pågående landskaps- och social- och hälsovårdsreformen inte som så kommer att inbegripa Åland då Åland med några undantag har egen lagstiftningsbehörighet gällande hälso- och sjukvården och socialvården. Dock är försäkringsrätten rikets behörighet och vilken effekt detta kan få är inte heller klart i nuläget. I samband med reformerna på fastlandet bereds en valfrihetslagstiftning, vilken endast till viss (för oss oklar) del kommer att ha konsekvenser för Åland. I lagförslaget hänvisas till många lagar, varav endast ett fåtal gäller på Åland.

Vi undrar om en patient som remitteras från Åland till fastlandet för vård per automatik kommer att omfattas av systemet med valfrihet? Kommer de föreslagna bestämmelserna om valfrihet alls att beröra ålänningar? Kommer en patient från Åland att själv kunna välja vart man vill remitteras på fastlandet? Åtar sig Ålands hälso- och sjukvård som remitterande instans att stå för den totala kostnaden som uppkommer vid remittering av personer till fastlandet för vård när reformen har genomförts?

Eftersom vi inte vet svaren på dessa frågor är det mycket svårt att på ett tillfredsställande sätt kunna uttala oss om det utkast till valfrihetslagstiftning som begäran om utlåtande gäller. Förbundet överlåter till Ålands landskapsregering att utreda de lagstiftningsmässiga ramarna och konsekvenserna för den föreslagna valfrihetslagstiftningen och uttalar sig på ett mera allmänt plan utgående från situationen för personer med funktionsnedsättning på Åland.

I förslaget till Lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården § 1 nämns syftet med lagen vara ”...att för social- och hälsovårdens kunder främja möjligheterna att välja tjänstproducent, förbättra tillgången till och kvaliteten på tjänsterna samt öka incitamenten för en kostnadseffektiv verksamhet och kontinuerlig utveckling inom servicesystemet.” I praktiken är det dock oklart hur stora valmöjligheter personer med funktionsnedsättning på Åland kommer att ha.

Förbundet vill garantera att både de krav som Finlands grundlag och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken är juridiskt bindande på Åland fr.o.m. 10.6.2016, ställer på bland annat likabehandling uppfylls. Speciellt vill vi lyfta FN-konventionens artikel 25 om hälsa, enligt vilken personer med funktionsnedsättning bland annat skall ha tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster på lika villkor som alla andra. Det är även värt att påpeka att personer med funktionsnedsättning skall erbjudas hälso- och sjukvårdstjänster så nära sina respektive hemorter som möjligt.

Enligt Finlands grundlag 6 § 2 mom. får personer inte utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av exempelvis språk eller funktionsnedsättning och i och med lagförslaget är det svårt att säga någonting om hur detta kommer att bli om reformen genomförs. Förbundet oroar sig för hur situationen blir för de svenskspråkiga patienter som remitteras till fastlandet för vård kommer att bli, dels med tanke på tillgången av god vård på svenska och dels med tanke på tillgången på god vård sett till en persons specifika behov.

I nuläget är det ytterst tveksamt vilken tillgången till vård på svenska överlag kommer att vara på fastlandet efter att reformerna inom hälso- och sjukvården genomförs. Kommer en konsekvens för Ålands del vara att patienter mera än tidigare kommer att remitteras till Sverige för att kunna ha tillgång till vård på svenska? Detta skulle även få ekonomiska konsekvenser.

I samband med valfrihetslagstiftningen föreslås att det till patientlagen och socialvårdens klientlag fogas nya bestämmelser om assisterat beslutsfattande. De ändringar i lagen om patientens ställning och rättigheter och i lagen om klientens rättigheter inom socialvården som nämns kommer, såvitt vi förstår saken rätt, att få konsekvenser för personer på Åland då vi på Åland följer rikslagstiftningen till dessa delar. Det är oklart för förbundet hur bestämmelserna i det nya kapitlet om assistans vid beslutsfattande (assisterat beslutsfattande) kommer att påverka enskilda personer. Förbundet uppskattar dock att speciell hänsyn tas till personer som kan behöva extra stöd och information gällande sin vård och värdesätter att man i lagförslagen speciellt beaktar exempelvis personer med utvecklingsstörning och/eller autismspektrumstörning, minnessjukdom, inlärningsproblem, hjärnskada och psykiska funktionsnedsättningar. Det är bra att det finns möjlighet till extra stöd i de situationer där det behövs, men förbundet konstaterar att det är olyckligt att den

föreslagna lagändringen innebär ett system som är så komplext att personer med funktionsnedsättning möjligen får svårare att fatta egna beslut och förutsätts behöva mera hjälp än tidigare med att fatta beslut som gäller den egna vården.

Gällande assisterat beslutsfattande konstaterar förbundet att processen med tanke på anledningen till behovet av assistans behöver ske utan dröjsmål för att de personer som behöver vård och hjälp skall få den så fort som möjligt. Processen med att utse en person som skall assistera vid beslutsfattandet måste ske snabbt och det borde finnas ett klart uttalat krav om inom vilken tid som beslut om assistans vid beslutsfattande skall fattas från att ärendet har inletts. En utmaning kommer dock att vara att på kortast möjliga tid hitta och utse en lämplig person för uppdraget.

Mariehamn 1.3.2017

Krister Sund, ordförande

Susanne Broman, verksamhetsledare